

เกียรติและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคน

ประเวศ วะสี

(๒๖ เมษายน ๒๕๔๙)

๑. ความยุ่งเหยิงทางการเมือง – ยิ่งแก้ยิ่งยุ่ง

การเมืองขณะนี้ยุ่งเหยิงจับต้นชนปลายไม่ได้ และเคลื่อนเข้าไปสู่ความน่าทุเรศและตีบตันมากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะขาดความเคารพเชื่อถือว่าไว้วางใจ (Trust)

ในสถาบันทางการเมือง เช่น ขาดความเชื่อถือว่าไว้วางใจนายกรัฐมนตรี ไม่เชื่อในความเป็นกลางของ กกต. ของสภาผู้แทนราษฎร ของวุฒิสภา ของศาลรัฐธรรมนูญ ของ ปปช. ของกรมสรรพากร ของกระบวนการยุติธรรมบางส่วน และของการสื่อสารของรัฐ เพราะเชื่อว่าถูกแทรกแซงครอบงำด้วยอำนาจรัฐและอำนาจเงิน

ความเชื่อถือว่าไว้วางใจกันเป็นทุนอันยิ่งใหญ่ที่ทำให้เกิดความสุขและทำอะไรสำเร็จได้ง่าย แต่ถ้าขาดความเชื่อถือว่าไว้วางใจกันเสียแล้วทุกอย่างจะยากหรือทำไม่ได้ ยิ่งพยายามแก้ไขภายใต้ความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมเก่า ๆ ยิ่งแก้ก็ยิ่งยุ่ง

การแก้ไขด้วย “กลไก” ต่าง ๆ แก้ไม่ได้แล้ว

เราต้องการปัญญา จิตสำนึก และวิธีคิดใหม่

มนุษย์เข้าไปสู่ความลำบากและยุ่งยากเพราะเห็นผิด และคิดผิด

แต่ก็ไม่เข้าใจว่าตัวเห็นผิดและคิดผิด เพราะเข้าใจยาก

ต้องเรียนรู้จากระบบที่ดีที่สุด คือระบบร่างกายของมนุษย์

๒. ความเป็นหนึ่งเดียวกัน

ระบบร่างกายมนุษย์นั้นหลากหลายและซับซ้อนกว่าสังคมเป็นอันมาก มีอณูของสารต่าง ๆ ด้วยจำนวนล้านล้าน เซลล์ต่าง ๆ ตั้งแต่เซลล์สมอง เซลล์หัวใจ เซลล์ตับ เซลล์ปอด เซลล์ตับอ่อน เซลล์ไต ฯลฯ ซึ่งแตกต่างหลากหลายสุดประมาณ

แต่ทั้งหมดที่แตกต่างหลากหลายเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวกัน

ถ้าตับไปทาง ปอดไปทาง หัวใจไปทาง เราเป็นคนอยู่อย่างนี้ไม่ได้

เซลล์ทุกเซลล์มี “สำนึก” แห่งความเป็นหนึ่งเดียวกัน ไม่ได้ทอดทิ้งกันหรือเอาเปรียบกัน เพราะถ้าส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายหรือแม้แต่เซลล์เซลล์เดียวป่วยไป ย่อมกระทบกระเทือนถึงร่างกายทั้งหมด เพราะร่างกายทั้งหมดมีความเป็นหนึ่งเดียวกัน

ความเป็นหนึ่งเดียวกันของร่างกายทั้งหมดทำให้เกิดดุลยภาพ หรือความเป็นปกติ หรือความมีสุขภาพดี เมื่อใดขาดความเป็นหนึ่งเดียวกัน เช่น เซลล์มะเร็งมันจะเอาแต่ตัวมันโดยเอกเทศ

ไม่คำนึงถึงร่างกายทั้งหมด ระบบร่างกายจะรวนไปหมดและป่วยอย่างยิ่ง หรือถ้าเซลล์ในหัวใจ เกิดไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งหมด เราอาจจะตายอย่างเฉียบพลัน

ความเป็นหนึ่งเดียวกันของทั้งหมดเป็นบ่อเกิดของความเป็นปรกติ แม้เพราะเหตุนี้

๓. เพราะขาดสำนึกแห่งความเป็นหนึ่งเดียวกัน สังคมจึงวิกฤต

ในความเป็นจริงมนุษย์ทั้งหมดและธรรมชาติทั้งหมดล้วนเป็นหนึ่งเดียวกัน เมื่อมีอะไรเกิดขึ้นที่ ส่วนใดส่วนหนึ่งของ “ร่างกาย” ของสังคมก็มีผลกระทบต่อสังคมทั้งหมด

แต่มนุษย์จิตยังไม่ใหญ่พอที่จะมีสำนึกแห่งความเป็นหนึ่งเดียวกัน ยังคิดถึงตัวเองเป็นเอกเทศ ไม่คำนึงถึงคนทั้งหมดและธรรมชาติทั้งหมด จึงทอดทิ้งกัน เอาเปรียบกัน แย่งชิงกัน นำไปสู่การทำลายและความเจ็บป่วยทางสังคมสุดเยียวยา ลองนึกถึงร่างกายของเรา ที่เมื่อมีเซลล์มะเร็งเกิดขึ้น เซลล์หนึ่ง แล้วทำตัวเป็นเอกเทศ ไม่คำนึงร่างกายทั้งหมด แบ่งตัวออกลูกออกหลานมาเป็นประชากร เซลล์มะเร็ง ซึ่งในที่สุดทำให้ระบบร่างกายล้มเหลวลง ในเมื่อในสังคมของเรามีคนที่คิดเฉพาะตัวไม่คำนึงถึงสังคมทั้งหมด ประดุจเป็นมนุษย์เซลล์มะเร็งอยู่จำนวนมากด้วยกัน สังคมจะไม่เจ็บป่วยสุด ๆ ได้อย่างไร

ในขณะที่คนจำนวนมากทำงานเหนื่อยยากและจนสุด ๆ ไม่มีข่าวสารจะกรอกหม้อ ในขณะที่เด็กผู้หญิงเป็นแสน ๆ คนต้องไปเป็นโสเภณีหรือให้เสียเปิดบริษัทจึงจะมีข้าวกิน ฯลฯ คนเหล่านี้ล้วนเป็นร่างกายของสังคมเดียวกัน ถ้าเขาเจ็บป่วยเราก็เจ็บป่วยด้วย แต่เราก็มองไม่เห็นถึงความเป็นหนึ่งเดียวกัน

การศึกษาก็ดี การสื่อสารก็ดี ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีก็ดี ยังไม่เป็นไปเพื่อทำให้มนุษย์เกิดสำนึกแห่งความเป็นหนึ่งเดียวกัน หรือกลับจะตรงข้ามมากกว่า คือทำให้คนคิดถึงตนและประโยชน์ของตนเป็นเอกเทศ ทำให้มนุษย์แตกต่างกันมากขึ้นและโลกเสียดุลยภาพมากขึ้น จึงขัดแย้งรุนแรงและวิกฤตอย่างไม่มีทางออก

ท่ามกลางการคิดและพัฒนาแบบแยกส่วนอย่างนี้ จึงมีคนที่ยจนสุด ๆ และรวยสุด ๆ ที่มีเงินเป็นหมื่นเป็นแสนล้านบาท จึงไม่เป็นการแปลกอะไรที่มีคนที่รวยสุด ๆ จำนวนหนึ่งอยากจะมีอำนาจมากขึ้น แล้วใช้เงินอันมหึมาเป็นเครื่องมือเข้าไปยึดอำนาจทางการเมือง เข้าแทรกแซงครอบงำสถาบันทางการเมือง ทางราชการ และธุรกิจ จนหมดเกียรติ หมดศักดิ์ศรี และหมดความน่าเชื่อถือ เกิดความยุ่งเหยิง สับสนไปทั้งแผ่นดินอย่างไม่มีทางออก และไม่มีประโยชน์อะไร เยี่ยงปัจจุบัน

๔. การแก้ไขแบบ “กลไก” แก้ไม่ได้แล้ว

เราใช้รัฐธรรมนูญแบบเป็น “กลไก” จึงเกิดปัญหาต่างๆ ตามมาจนวิกฤต

รัฐธรรมนูญเป็นมากกว่ากลไก

รัฐธรรมนูญเป็นปัญญา จิตสำนึก เจตนารมณ์ ศีลธรรมจริยธรรม กรอบกติกา และกลไก

เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีเกียรติและเป็นธรรม

การมองรัฐธรรมนูญแบบศรีธนญชัยก็จะมองแต่กลไก เพื่อหากลไกไหนว่าเราจะเอาเปรียบใครอย่างไรได้บ้าง โดยไม่คำนึงถึงปัญญา จิตสำนึก เจตนารมณ์ ศีลธรรมจริยธรรม และเพื่อการอยู่

ร่วมกันอย่างมีเกียรติและเป็นธรรม ของรัฐธรรมนูญ การเมืองจึงเข้าไปสู่ความละเอียดยิ่ง เกิดความบาดหมาง ขัดแย้ง กันไปทั่วแผ่นดิน

เราไม่มีทางออกจากความบาดหมางขัดแย้ง ด้วยการต่อสู้กันเชิงกลไกหรือด้วยการคิดและพฤติกรรมแบบเดิมๆ หรือด้วยการเรียกร้องความสามัคคี

ในขณะที่ความไม่ถูกต้องยังดำรงอยู่ ประจวบเหมาะเมื่อมีคนกำลังข่มขืนลูกสาวเราหรือข่มขืนชาติ ถ้าเราเรียกร้อง “สามัคคีๆ” มันจะยิ่งข่มขืนลูกสาวเราหรือข่มขืนชาติมากขึ้น เราจะต้องทำอะไรกันมากกว่านั้น

๕.จิตสำนึกใหม่ วิธีคิดใหม่

ถ้าเรายังคิดแบบเดิมและมีพฤติกรรมแบบเดิม เราคงไม่สามารถออกจากวิกฤตการณ์ต่างๆ ไปได้ ซ้ำร้ายอาจจะนำไปสู่ความรุนแรงนองเลือด ถ้าเกิดความรุนแรงนองเลือดคนที่อยากจะรักษาอำนาจก็รักษาไว้ไม่ได้อยู่ดี แต่จะเกิดบาดแผลลึกในสังคมที่กินเวลานานกว่าจะเยียวยาได้

เราต้องสลัดตัวออกจากความมีจิตเล็ก ที่คิดแต่ประโยชน์ของตนเองและหมู่พวกและการสยบยอมทำสิ่งที่ไม่ดีไม่มีเกียรติ ไม่มีศักดิ์ศรี ไม่มีคุณค่า อันพาบ้านเมืองไปสู่ความยุ่งยาก บาดหมาง ขัดแย้ง ไปสู่ความมีจิตใหญ่ที่คำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

เราทุกคนมีศักดิ์ศรีและคุณค่าแห่งความเป็นคน

ในความเป็นคนเราต้องมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีอิสรภาพที่จะทำสิ่งที่ถูกต้องดีงาม

เราต้องไม่ใช่อำนาจหรือใช้เงินเข้าครอบงำคนอื่น หรือถูกอำนาจและเงินเข้าครอบงำ นั้นไม่ใช่การเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนอื่น การไม่มีอิสระที่จะคิดเรื่องดีๆ ทำเรื่องดีๆ เพื่อเพื่อนมนุษย์ เป็นการสูญเสียศักดิ์ศรีความเป็นคน

เป็นมนุษย์ไม่มีเกียรติและไม่มีศักดิ์ศรีไม่ได้

จะมีประโยชน์อะไร ที่จะมียอำนาจ โดยไม่มีเกียรติ

จะมีประโยชน์อะไร ที่จะเป็น กต. โดยไม่มีเกียรติ

จะมีประโยชน์อะไร ที่จะเป็น สส. โดยไม่มีเกียรติ

จะมีประโยชน์อะไร ที่จะเป็น สว. โดยไม่มีเกียรติ

จะมีประโยชน์อะไร ที่จะเป็นอย่างอื่น โดยไม่มีเกียรติ

คนไทยทุกคนจะต้องมีเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคน

ถึงจะจน ถึงจะไม่มีอำนาจ แต่มีเกียรติมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคนสำคัญกว่า

จริงๆ แล้ว เกียรติและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคนคืออำนาจ

เห็นไหม คุณทักษิณมีอำนาจมากที่สุดและมีเงินมากที่สุด แต่กลับแก้ปัญหาต่างๆ ไม่ได้ และทำให้บ้านเมืองเกิดปัญหายุ่งเหยิงแบบสุดๆ

ถ้าคนไทยทุกคนมีสำนึกแห่งเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นคน จะเกิดอำนาจชนิดใหม่ขึ้นในสังคม ที่ทำให้พบทางออกจากปมวิกฤต อำนาจแบบเก่าๆ พาสังคมไทยเข้าไปสู่วิกฤตการณ์มากขึ้นๆ ทุกทีแล้ว

เพื่อนคนไทย ที่เป็นนักการเมืองที่ดี เป็นกต.ที่ดี เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ดี เป็นปปช.ที่ดี หรือเป็นผู้ดำรงตำแหน่งสำคัญๆ อะไรอื่นที่ดี ท่านมีเกียรติและมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคน ขณะนี้ท่านอาจจะหลับไหลและฝันไป แต่เป็นฝันร้ายของบ้านเมือง ได้เวลาที่จะตื่นแล้ว สลัดความฝันออกไปตั้งความเป็นไทกลับคืนมา ในความเป็นไทท่านมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และมีอิสรภาพที่จะทำอะไรดี ๆ ได้

ถ้าท่านตื่นและเป็นไท บ้านเมืองจะเกิดความสงบและสร้างสรรค์ แต่ถ้าท่านเลือกที่จะหลับไหลต่อไป บ้านเมืองไม่มีทางออกและจะเข้าไปสู่ความรุนแรงนองเลือดแน่นอน

ในพระปฐมบรมราชโองการที่ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” นั้น หมายความว่าแผ่นดินต้องมีธรรมครอบครองหรือมีความถูกต้อง จึงจะเกิดความร่มเย็นเป็นสุขได้ ความไม่ถูกต้องไม่สามารถนำพาบ้านเมืองไปสู่ความสงบสุขได้แล้ว

เป็นหน้าที่ของเราทุกคนที่จะรณรงค์สร้างความถูกต้องในแผ่นดินเพื่อให้บ้านเมืองของเราเกิดความร่มเย็นเป็นสุข ลูกหลานของเราจะต้องสามารถอยู่บนแผ่นดินนี้อย่างคนที่มีเกียรติ และมีศักดิ์ศรี

การเมืองต้องเป็นศีลธรรม ไม่ใช่ความสามานย์

การเมืองภาคประชาชนต้องเป็นพลังขับเคลื่อนทางศีลธรรม ให้ความดีเข้าไปจับจิตจับใจของผู้คน จนกระบวนการทางศีลธรรมขยายตัวแผ่ซ่านทั่วถึงทุกส่วนของสังคม เกิดธรรมาประชาธิปไตยเข้าแทนที่ประชาธิปไตยแบบอันทพาล หรือประชาธิปไตยแบบอธรรม บ้านเมืองจึงจะเกิดความสงบสุข